

L'organització dels trasplantaments a Catalunya

Marga Sanromà, Pere À. Montserrat

Organització Catalana de Trasplantaments. Barcelona.

El trasplantament té una llarga tradició a Catalunya. La incipient i pionera activitat en aquest camp, amb el primer trasplantament renal amb èxit de l'Estat, dut a terme l'any 1965 i el trasplantament d'altres òrgans, a partir de l'any 1984, van fer possible la posada en marxa d'un model organitzatiu a Catalunya capaç de donar cobertura a tots els aspectes del procés, model que després s'estendria a la resta de l'Estat i que ha obtingut el reconeixement internacional.

Introducció

El trasplantament té gairebé 50 anys d'història a Catalunya (Taules 1 i 2). Des que es va realitzar el primer trasplantament renal amb èxit a l'Hospital Clínic de Barcelona i, amb posterioritat, els primers trasplantaments d'altres òrgans a diversos hospitals catalans, es començà a dissenyar una xarxa organitzativa pionera a l'Estat.

L'any 1979 es promulga a l'Estat espanyol la Llei 30/1979 sobre trasplantaments i, un any després, el Reial Decret 426/1980, que desenvoluparia aquesta llei (derogat per l'actual Reial Decret 2070/1999). Aquesta normativa va ser essencial per a omplir els buits legals existents en alguns aspectes del procés i que era imprescindible regular (diagnòstic de mort encefàlica, consentiment a la donació, infraestructura dels centres...). L'any 1982 es comença a gestionar l'organització dels trasplantaments a Catalunya, amb la creació, per part del Departament de Sanitat i Seguretat Social de la Generalitat de Catalunya, del Programa d'Atenció a la Insuficiència Renal Crònica (PAIR) el qual, entre d'altres, va preparar un pla d'ordenació de l'assistència a aquest col·lectiu de malalts, amb l'objectiu principal de fomentar el trasplantament renal i la diàlisi domiciliària.

Són diversos els factors que van contribuir a plantejar la creació d'una xarxa organitzativa a Catalunya: la promulgació de la legislació, els progressos tecnicocientífics, el

lideratge dels nostres professionals del trasplantament, el desenvolupament –l'any 1984– d'una normativa pròpia a Catalunya que regulava les condicions que havien de reunir els centres extractors i trasplantadors per a desenvolupar l'activitat (entre els quals s'establí ja la figura del coordinador de trasplantaments), així com l'inici d'altres programes de trasplantaments d'òrgans (el de pàncrees l'any 1983 i els de fetge i cor el 1984). Tots aquests van ser elements clau per a donar l'impuls definitiu al desenvolupament del model actual.

L'activitat trasplantadora d'aquells moments a Catalunya feia necessària la creació d'un organisme regulador per a planificar, ordenar i coordinar les activitats de donació i trasplantament que s'estaven duent a terme. Així, l'any 1984 es crea el Programa de Trasplantaments, dins del Departament de Salut, i el 1985, el Centre Coordinador de Trasplantaments, que funciona 24 hores tot l'any i que té la funció de coordinar l'intercanvi d'òrgans a Catalunya i amb altres països. Aquest centre inicia també, a partir de l'any 1987 i per delegació del coordinador nacional de trasplantaments, l'activitat d'intercanvi amb la resta de l'Estat, així com la de tot l'Estat amb altres països.

L'any 1989 es posa en funcionament l'Organització Nacional de Trasplantaments (ONT), que assumeix la funció de coordinació de l'intercanvi d'òrgans arreu de l'Estat, excepte Catalunya, que ho segueix fent amb la seva pròpia estructura i segueix, també, realitzant la coordinació de tot l'Estat amb la resta de països.

Model actual

L'any 1994 es crea, per Ordre del Departament de Sanitat i Seguretat Social, de 26 de maig, l'Organització Catalana de Trasplantaments (OCATT).

L'OCATT té com a finalitats planificar, ordenar i coordinar les activitats relacionades amb tot el procés donació-trasplantament i avaluar els resultats del trasplantament, per a la presa de les decisions clíniques i administratives necessàries.

Entre les seves funcions principals destaquen: la promoció de la donació d'òrgans i teixits, la promoció de l'elaboració de protocols en relació amb tot el procés de donació i trasplantament d'òrgans i teixits, l'ordenació i la coordinació de l'intercanvi d'òrgans, l'elaboració d'estudis i informes que permetin la planificació de l'activitat, la gestió dels registres d'activitat i de seguiment dels pacients tras-

Correspondència: Marga Sanromà
Responsable de la Unitat de Donació i Intercanvi d'Òrgans
Organització Catalana de Trasplantaments
C/ Mejía Lequerica, 1 (Pavelló Helios 3)
08028 Barcelona
Tel. 934 906 250
Fax 934 913 711
Adreça electrònica: msanroma@catsalut.cat
Pàgina web: <http://trasplantaments.gencat.cat>

plantats, la promoció de la investigació en l'àmbit del trasplantament, la relació amb les institucions que participen o col·laboren en el procés donació-trasplantament, així com l'assessorament al Departament de Salut en aquesta matèria.

La xarxa organitzativa es completa amb els elements següents:

- 26 centres extractors d'òrgans
- 8 centres trasplantadors d'òrgans, amb un total de 22 programes de trasplantament
- 200 centres de trasplantaments de teixits
- 7 bancs de teixits: 2 bancs multiteixits i 5 bancs mono-gràfics
- 26 coordinadors o equips de coordinació hospitalària de trasplantaments
- 1 laboratori d'histocompatibilitat de referència per a tot Catalunya
- 10 comissions assessores
- Registre espanyol de donants de medul·la òssia (REDMO).

Tots els centres que desenvolupen activitats relacionades amb l'extracció i el trasplantament d'òrgans i teixits són autoritzats pel Departament de Salut, si compleixen els requisits establerts per la normativa vigent, de manera específica per a cadascuna de les activitats d'extracció i per a cada tipus de trasplantament.

Tots els centres autoritzats han de comptar amb un coordinador o bé amb un equip de coordinació, que és el responsable del procés dins del seu hospital. El coordinador de trasplantament ha esdevingut una figura clau dins del nostre model, que l'ha diferenciat respecte a altres models existents arreu del món. Els primers coordinadors hospitalaris de trasplantament neixen a Catalunya l'any 1984. El perfil general del coordinador és, actualment, el de metge especialista (intensivista) i l'equip de coordinació l'integra també personal d'infermeria. La seva dedicació pot ser total o parcial, en funció de l'activitat del centre.

El Laboratori d'Histocompatibilitat de l'Hospital Clínic és el laboratori de referència a tot Catalunya per a la realització de les tipificacions d'HLA, les determinacions d'anticossos limfocitotòxics i la prova encreuada (*cross-match*) entre donant i receptor. Centralitza les llistes d'espera per a trasplantament renal i participa, amb un protocol conjunt amb l'OCATT, en la tasca de distribució i intercanvi renal dins de Catalunya i amb la resta de l'Estat i altres països.

TAULA 1. Antecedents històrics del trasplantament a Catalunya

1926 - Primer trasplantament de còrnia (Drs. Barraquer i Arruga)
1965 - Primer trasplantament renal (H. Clínic)
1976 - Primer trasplantament al·logènic de medul·la òssia (H. Clínic)
1983 - Primer trasplantament pancreàtic (H. Clínic)
1984 - Primer trasplantament hepàtic (H. Bellvitge)
1984 - Primer trasplantament cardíac (H. Sant Pau)
1990 - Primer trasplantament pulmonar (H. Vall d'Hebron)

Per a desenvolupar les seves funcions, l'OCATT treballa organitzada en comissions assessores; actualment n'hi ha una per a cada tipus de trasplantament d'òrgans i de teixits, així com una comissió assessora d'obtenció d'òrgans i teixits per a trasplantament.

Totes elles estan integrades per professionals experts en cada matèria i per la pròpia OCATT i tenen per finalitat proposar, elaborar i actualitzar protocols d'actuació i criteris clínics d'indicació del trasplantament, vetllar per l'equitat en l'accés i de les llistes d'espera per a trasplantament, proposar la realització d'estudis i assessorar el Departament de Salut en la matèria que li és encomanada.

El Registre Espanyol de Donants de Medul·la Òssia, creat l'any 1991 a iniciativa de la Fundació Internacional Josep Carreras per la Lluita contra la Leucèmia amb el suport del Departament de Sanitat i Seguretat Social, és el responsable del registre de donants de medul·la òssia de tot l'Estat espanyol i gestiona les cerques, dins del propi registre i en els registres internacionals, per als malalts de l'Estat. També és el registre de les unitats de sang de cordó umbilical disponibles per a trasplantament en tot l'Estat i és el responsable de gestionar les cerques en els bancs internacionals.

Finalment, cal fer un esment especial a un element que ha esdevingut molt important al llarg d'aquests anys: les associacions de pacients que, des dels inicis, han col·laborat estretament amb l'Administració sanitària en aquest àmbit i que participen, de manera molt activa, entre d'altres activitats, en el foment de la donació dins de la nostra societat, amb projectes propis i en projectes dissenyats des de l'OCATT.

Conclusions

El trasplantament és una terapèutica multidisciplinària en la qual intervenen nombrosos professionals i institucions del propi àmbit sanitari com d'altres àmbits. El nostre model organitzatiu dóna cobertura a totes les fases del procés i suport als seus elements integradors. L'èxit del procés depèn, en gran mesura, de la coordinació de tots aquests elements. Cal tenir en compte però, que el trasplantament depèn d'un factor imprescindible, la donació, tant de cadàver com de viu. Sense els donants i les seves famílies, el trasplantament no seria possible.

TAULA 2. Trasplantaments realitzats a Catalunya

17.205 trasplantaments d'òrgans (1971 - 2011)	59.956 trasplantaments de teixits (1996 - 2010)
10.842 de ronyó	12.779 de còrnia
4.217 de fetge	363 d'esclera
1.038 de cor	2.010 de membrana amniòtica
606 de pulmó	23.835 de teixit osteotendinós
501 de pàncrees	13.649 de teixit ossi liofilitzat
1 d'intestí	393 de vàlvules cardiaques
	544 de segments arterials
	189 de pell
	6.193 de progenitors hemopoètics
	1 de cara (teixit compost)